

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

кафедра психології та соціології

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання кваліфікаційної магістерської роботи
для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання
спеціальності 053 Психологія
(освітня програма «Психологія»)

ЗАТВЕРЖДЕНО
на засіданні кафедри психології та соціології.
Протокол № 2 від 18.09.2020 р.

Сєверодонецьк

2020

Методичні вказівки до виконання кваліфікаційної магістерської роботи для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 053 Психологія (освітня програма «Психологія») / Уклад. : Ю. О. Бохонкова, О. Г. Лосієвська, Ю. В. Сербін. – Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. – 55 с.

Дані методичні вказівки призначені для використання здобувачами вищої освіти при написанні й оформленні кваліфікаційної магістерської роботи. Методичні вказівки містять: загальні положення про кваліфікаційну магістерську роботу, вимоги до порядку викладу матеріалу, вимоги до структурних елементів роботи, правила оформлення роботи, обов'язки здобувачів вищої освіти й керівника, додатки із прикладами оформлення тих або інших структурних елементів кваліфікаційної магістерської роботи.

Укладачі:

Ю.О.Бохонкова, д. психол. н., проф.

О. Г. Лосієвська, к. психол. н., доц.

Ю. В. Сербін, к. психол. н., доц.

Відповідальний за випуск

Н. М. Бугайова, к. психол. н., доц.

Рецензент

Є. В. Гейко, д. психол. н., доц.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Психолог – це людина з фундаментальною гуманітарною та ґрунтовною теоретичною підготовкою в галузі психології, високим загальним рівнем освіченості та культури, потенціалом для широкого вибору конкретних напрямків практичної діяльності за фахом психологія. Призначення психологів визначається тим, що це – фахівці з високим потенціалом фундаментальної освіти, підготовлені для дослідницької, освітньої, соціально-психологічної, консультативної діяльності в галузі вирішення психологічних проблем на підприємстві та в організаціях різного рівня й напрямків, в управлінні, у сфері послуг та науково-дослідних установах відповідно з одержаним фахом.

У 3 семестрі навчання за програмою підготовки магістра передбачено захист кваліфікаційної магістерської роботи. Кваліфікаційна магістерська робота – це кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі. До захисту дипломних робіт допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану, пройшли і захистили виробничу практику, подали в установлений термін роботу і позитивні відзиви на неї на кафедрі. Захист цієї роботи відбувається на засіданні Екзаменаційної комісії (ЕК).

У кваліфікаційній магістерській роботі необхідно: дотримуватись логічної послідовності викладу матеріалу; практично використовувати матеріал, обґрунтовуючи формулювання власних висновків і пропозицій; систематизувати цифровий матеріал у виді таблиць та рисунків.

Робота виконується державною мовою. Повинна розкрити вміння стисло, аргументовано та логічно викладати матеріал. Текст має бути без граматичних та стилістичних помилок.

Робота має комплексний характер і пов'язана з використанням набутих студентом знань, умінь та навичок зі спеціальних дисциплін. До роботи висуваються такі основні вимоги:

- актуальність проблеми дослідження, відповідність її сучасному стану психологічної науки та перспективам розвитку;
- наукова новизна;
- вивчення та критичний аналіз періодичних видань з досліджуваної проблеми;
- вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану, а також передового досвіду роботи у відповідній галузі;
- чітка характеристика об'єкта, предмета, мети, завдань і методів дослідження, опис та аналіз проведених констатуючого та формуючого експериментів;
- узагальнення результатів дослідження, обґрунтування їх, висновки та програма соціально-психологічного тренінгу.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – перевірити, поглибити й систематизувати отримані студентами під час навчання у вузі теоретичні знання, узагальнити й упорядкувати їх з фактичними матеріалами, які мають місце у виробничій та суспільній практиці. В роботі такого рівня мають бути виявлені професійні навички роботи з науковою літературою з фаху.

Основні завдання дослідження такі:

- систематизація, узагальнення і закріплення теоретичних знань, уміння застосувати їх у конкретній практичній професійній ситуації;
- робота з науково-теоретичною, науково-методичною літературою з обраної теми;
- кваліфіковане використання статистичного і графічного матеріалу, вітчизняного і міжнародного досвіду за темою дослідження;
- формування професійного мислення, навичок самоосвіти.

У кваліфікаційній магістерській роботі слід:

- дотримуватись логічної послідовності викладу матеріалу;
- доцільно використовувати набутий фактичний матеріал;

- вміти формулювати власні думки, висновки та пропозиції, критично аналізувати теоретичні положення, які досліджуються;
- домагатися дослідницького характеру викладання роботи;
- використовувати за необхідністю цифровий матеріал у вигляді таблиць, ілюстрацій, рисунків тощо з необхідним їх аналізом і висновками.

2. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Оформлення - одна з найважливіших стадій роботи. Надання відповідної форми текстові має принципове значення, а її оформлення має відповідати загальноприйнятим вимогам. Роботу друкують з використанням комп'ютерної техніки на одній стороні стандартного листа білого папера (А 4, 210 x 297 мм). Великі таблиці й ілюстрації можуть бути подані в додатках. Обсяг роботи має бути не менш, ніж 80 сторінок. У зазначений обсяг не входять список використаної літератури і додатки. При друкуванні роботи роблять наступні поля: ліве –30 мм, праве –15 мм, верхнє – 25 мм, нижнє – 20 мм.

Робота має значний обсяг, тому переплітається у тверду палітурку. Гарнітура шрифту роботи - Times New Roman, кегль - 14, колір друку - чорний, міжрядковий інтервал - 1,5. Щільність тексту має бути рівномірною (без розріджень і ущільнень). Назви структурних частин роботи друкують тим же кеглем, але великими буквами, наприклад: РЕФЕРАТ, ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ, і вирівнюють за центром сторінки. Заголовки підпунктів друкують з абзацного відступу з великої букви звичайним шрифтом. За умови набору на комп'ютері прийнято виділяти структурні частини і заголовки жирним шрифтом. Відстань між заголовком і підзаголовком має

бути 3-4 інтервали, що відповідає одному пропущеному рядку при наборі на комп'ютері. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Після кожного розділу повинні бути ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ (наприклад, Висновки до розділу 1), які починаються з нової сторінки. Кожний розділ кваліфікаційної магістерської роботи починається з нової сторінки, а кожний підрозділ - розташовується на відстані 2-3 інтервали від попереднього.

Усі сторінки роботи повинні бути пронумеровані. Нумерація сторінок починається зі вступу; порядковий номер сторінки проставляється у правому верхньому куті без крапки в кінці. Вступ - це 7 сторінка. Така структурна частина роботи, як ДОДАТКИ, також нумерується.

Таблиці, формули, рисунки і підпункти нумеруються усередині кожного розділу. Наприклад, рисунок 1.1., таблиця 2.3., формула 3.2. і т.д. При цьому слово "таблиця" пишеться без скорочень, а в нумерації крапка ставиться тільки після першої цифри; слово "рисунок" скорочується "рис." (але не "мал."). Слово "таблиця" пишеться праворуч угорі таблиці. Рядком нижче по центру пишеться її назва. Ілюстрації і таблиці варто розміщати нижче по тексту відразу після згадування або на наступній сторінці. Громіздкі таблиці і рисунки краще розміщати в додатках. Використання формул у роботі також підпорядковується існуючим правилам. Формули, на які доведеться посылатися надалі, варто пронумерувати, а ті, на які посилаць не буде, нумерувати необов'язково. Порядкові номери формул позначають арабськими цифрами в круглих дужках у правому куті сторінки. Якщо номер не уміщається в одному рядку з формулою, його розташовують у наступному рядку нижче формули. Формули набираються в спеціальній комп'ютерній програмі або вписуються в текст ретельно і розбірливо від руки чорним чорнилом. Прописні і малі літери, надрядкові і підрядкові індекси у формулах повинні позначатися чітко. Рекомендуються наступні розміри знаків для формул: прописні букви і цифри 7-8 мм, рядкові 4 мм, показники ступенів і індекси не менше 2 мм. Кількісні числівники записуються цифрами, якщо вони є багатозначними, і словами, якщо вони однозначні

(наприклад: десять книг). Якщо при числівнику даються в скороченому позначенні одиниці величини, то такий числівник завжди записується цифрами (наприклад: 28 кг, 5 л тощо). Порядкові числівники пишуться словами (наприклад: сьомий, двадцять п'ятий, сто сорок перший). Порядкові числівники, позначені арабськими цифрами не мають відмінкових закінчень, якщо вони стоять після іменника, до якого відносяться (наприклад: у розділі 2, на рис. 2.9., у табл. 2.6.), і мають відмінкові закінчення, якщо вони стоять перед іменником (наприклад: 3-й раунд). Записані римськими цифрами порядкові числівники відмінкових закінчень не мають (наприклад: IV курс, XX століття).

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць подають арабськими цифрами (наприклад: Таблиця 2.1).

Порядок розташування перших листів кваліфікаційної магістерської роботи наступний: титульний лист, титульний лист з підписами студента, керівника, нормо-контролю, інформаційно-технічного контролю, завідувачки кафедри; завдання на дипломну роботу; календарний план виконання кваліфікаційної магістерської роботи; реферат; зміст та вступ.

Дипломна робота відкривається *титульним аркушем*. На ньому вказуються міністерство, назва університету, в якому виконувалася робота, назва кафедри, на який вона виконувалась, повна назва теми роботи, прізвище та ініціали студента, рік і місце виконання кваліфікаційної магістерської роботи. *Другий титульний аркуш* містить назву міністерства, університету, факультету, кафедри, повну назву теми роботи, прізвище та ініціали студента, курс, група, де він навчається, прізвище, ініціали, вчене звання наукового керівника, завідувача кафедрою, нормо-контроль, рік і місце виконання кваліфікаційної магістерської роботи.

Зразки титульних листів наводяться у Додатках А, Б, В, Г, Д, Ж

3. ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна магістерська робота має свою специфіку, її деталі завжди потрібно узгоджувати з науковим керівником. Рациональніше організувати роботу над дослідженням, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити вибрану тему допоможе алгоритм написання роботи. Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на вибір теми, підбір та аналіз літератури з теми дослідження, написання, оформлення і захист роботи.

Алгоритм написання кваліфікаційної магістерської роботи

1. Вибір теми, ознайомлення з нею, її обґрунтування.
2. Виявлення та відбір літератури з теми.
3. Складання робочої картотеки літератури з теми.
4. З'ясування об'єкту, предмету, визначення мети та завдань дослідження.
5. Вивчення та конспектування літератури з проблеми дослідження.
6. Складання попереднього плану роботи, узгодження його з керівником.
7. Викладення тексту роботи згідно з її структурою.
8. Формулювання наукової новизни.
9. Проведення психолого-педагогічного експерименту (констатувального).
10. Розробка програми соціально-психологічного тренінгу.
11. Проведення формувального експерименту та оцінка ефективності корекційних заходів за допомогою t-критерію Ст'юдента.
12. Формулювання висновків.
13. Написання вступу та огляду літератури з проблеми дослідження.
14. Оформлення списку використаної літератури та додатків.
15. Подання чорнового варіанта роботи науковому керівникові (матеріали роботи подаються керівнику не менш, ніж 1 раз на місяць), написання відзиву науковим керівником.

16. Усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника, підготовка варіанта роботи до зовнішньої рецензії, отримання рецензії.
17. Доопрацювання роботи з урахуванням рекомендацій рецензента, остаточне редагування тексту, чистове оформлення роботи, перевірка роботи на наявність плагіату, підготовка її до захисту.

Підготовчий етап роботи починається з вибору **теми роботи**, її осмислення та обґрунтування. З переліку тем, наприклад, запропонованих кафедрою, студент вибирає ту, яка найповніше відповідає його науковим інтересам та схильностям. Перевага надається темі, при розробці якої студент може виявити максимум особистісної творчості та ініціативи. Правильна та логічна структура роботи – це запорука успіху розкриття теми.

При з'ясуванні **об'єкта, предмета і мети дослідження** необхідно зважати на те, що між ними і темою кваліфікаційної магістерської роботи є системні логічні зв'язки. Визначаючи об'єкт, треба знайти відповідь на запитання: що розглядається? Разом з тим предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про зміст розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти і функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом – те, що в цьому об'єкті має наукове пояснення.

Наприклад: тема роботи: „Соціально-психологічні чинники детермінації делінквентної поведінки особистості підлітка”. Об'єкт дослідження – делінквентна поведінка підлітка, предмет дослідження – соціально-психологічні чинники детермінації делінквентної поведінки особистості підлітка.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом, а також з його кінцевим результатом і шляхом його досягнення.

Наявність поставленої мети дозволяє визначити **завдання дослідження**, які можуть включати такі складові:

1. Вирішення певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження; загальний аналіз наукової літератури з досліджуваної

проблеми; всебічне вивчення практики вирішення даної проблеми, виявлення типових особливостей передового досвіду.

2. Обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення даної проблеми.

3. Експериментальна перевірка запропонованої системи заходів щодо відповідності її критеріям оптимальності, тобто досягнення максимально важливих у відповідних умовах результатів вирішення цієї проблеми при певних затратах часу і зусиль.

4. Розробка програми соціально-психологічного тренінгу.

5. Проведення повторного тестування та оцінка ефективності корекційних заходів за допомогою t-критерію Ст'юдента.

4. ВИМОГИ ДО СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Зразок *титульних аркушів* та *завдання на кваліфікаційну магістерську роботу* наведений у Додатках А, Б, В.
2. *Календарний план* виконання роботи оформляється згідно з Додатком В. У ньому дається перелік заходів, які необхідно здійснити в ході виконання роботи.
3. *Реферат* призначений для ознайомлення з роботою. Він має бути стислим, інформативним і містити короткі відомості, які дозволять прийняти рішення про доцільність читання всієї роботи. В структуру реферату входять:
 - кількість сторінок тексту роботи;
 - кількість додатків, таблиць, рисунків, діаграм, джерел літератури;
 - перелік основних понять;
 - перелік основних положень роботи (див. Додаток Г).
4. Послідовність оформлення *ВСТУПУ*:

- *актуальність дослідження* (не менш, ніж 1,5 сторінки тексту); актуальність відображає важливість, реальність, сучасність та злободенність дослідження обраної теми, її відповідність сучасним потребам психологічної науки, а також, хто із видатних психологів займався дослідженням даної проблеми);
- *об'єкт дослідження* (об'єктом дослідження є те, на що спрямований процес пізнання; це вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації);
- *предмет дослідження* (предметом дослідження є найбільш значущі властивості, сторони об'єкта, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі; предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт);
- *мета дослідження* (це очікуваний кінцевий результат, який зумовлює загальну спрямованість і логіку дослідження (теоретичного або прикладного). Мета визначається відповіддю на запитання: “Для чого проводиться дослідження?”);
- *завдання дослідження* (не менш, ніж 4-5); (у завданні формулюються запитання, на які слід дати відповідь для реалізації мети дослідження. Вони розкривають зміст предмета дослідження (виявити....., з'ясувати....., проаналізувати....., визначити....., розробити.....);
- *методологічна та теоретична основа дослідження* (які теорії та концепції, яких авторів були покладені в основу дослідження. Методологічні положення наводяться як постулат, який не підлягає доказу або критиці);
- *методи (методики) дослідження* (методи дослідження повинні відповідати меті і завданням дослідження, відбивати специфіку об'єкта, що вивчається; дається перелік методів та методик дослідження. Основні з них: теоретичний аналіз проблеми дослідження на базі вивчення наукової літератури, психолого-педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний),

спостереження, бесіди, тестування, математичні та статистичні методи обробки даних). Для статистичної обробки даних може використовуватися пакет статистичних програм SPSS for Windows;

- наукова новизна дослідження;
- теоретичне значення дослідження;
- практичне значення отриманих результатів (як та де можуть бути використані встановлені у ході дослідження факти та сформульовані на їх основі висновки).

Звичайно, кожна частина роботи має певний обсяг, але Розділ 1, у якому відображена теоретико-методологічна основа дослідження та описаний об'єкт дослідження, повинен складати не менш, ніж 1/3 від загального об'єму роботи. У другому розділі повинен бути описаний предмет дослідження та констатуючий експеримент. Третій розділ кваліфікаційної магістерської роботи – це описання формувального експерименту (програма соціально-психологічного тренінгу, повторне тестування за допомогою тих же методик, які були використані в ході проведення констатувального експерименту, обробка результатів формувального експерименту та оцінка ефективності корекційних заходів за допомогою t-критерію Ст'юдента).

Зразок змісту роботи наведений у Додатках Д, Ж.

5. РОБОТА З НАУКОВИМИ ДЖЕРЕЛАМИ

Робота над текстом починається з *вивчення та конспектування літератури* з проблеми дослідження. Цю роботу треба починати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до вузьких досліджень. Для початку роботи необхідно скласти список літератури за темою дослідження. На першому етапі варто продумати сам порядок пошуку і приступити до складання списку літературних джерел. Добре складений

список навіть при швидкому огляді заголовків джерел допомагає охопити тему в цілому. На його основі можливо вже на початку дослідження уточнити план. Далі ви повинні переглянути усі види джерел по даній темі. У їхнє число можуть входити матеріали, опубліковані у вітчизняній і закордонній періодиці, інформація, отримана з мережі Інтернет тощо. Остання може виявитися особливо корисною, якщо ви розробляєте дуже актуальну, широко обговорювану на даний момент тему. Якщо ви погано знайомі з темою, вивчення літератури по обраній темі потрібно починати з загальних робіт, щоб одержати уявлення про основні питання, до яких примикає обрана тема, а потім уже вести пошук нового матеріалу. Якщо ви більш-менш володієте темою, краще починати знайомство з найбільш перспективних, на ваш погляд, джерел. Літературу варто читати з олівцем в руках, роблячи виписки. Якщо мається власний екземпляр журналу або книги, можна робити нотатки на полях. Це істотно полегшує надалі пошук необхідних матеріалів. Якщо книга бібліотечна - найкраще робити ксерокопії і ставити позначки на самих ксерокопіях. При цьому не забувайте підписувати такі ксерокопії, у противному випадку ви незабаром забудете, яка сторінка ксерокопії з якого джерела зроблена і якому авторові належить, що дуже утруднить літературний огляд, цитування і розміщення посилань у тексті роботи. Вивчення наукових джерел бажано проводити поетапно:

- загальне ознайомлення з працею в цілому за її змістом;
- швидкий перегляд окремих сторінок;
- читання цікавих фрагментів;
- виписка (чи ксерокопіювання) матеріалів, що представляють інтерес;
- критична оцінка записаного, його редагування і "чистовий" запис як фрагмент тексту майбутньої кваліфікаційної магістерської роботи.

При вивченні літератури не потрібно прагнути тільки до запозичення матеріалу. Надлишкове цитування створює враження компілятивності роботи. Утім, недостатнє цитування свідчить про слабку проробку питання. Тут необхідно дотримуватись розумної міри. Паралельно варто обмірковувати

знайдену інформацію. Цей процес повинен відбуватися протягом усієї роботи над темою, тоді власні думки, що виникли в ході знайомства з чужими роботами, слугуватимуть основою для одержання нового знання. При вивченні літератури з обраної тематики використовується не вся інформація, що у ній міститься, а тільки та, котра має безпосереднє відношення до теми роботи і є тому найбільш корисною. Таким чином, критерієм оцінки прочитаного є можливість подальшого практичного використання в роботі ідей, цитат чи думок. Можливо, що частина отриманих даних виявиться непотрібною; дуже рідко вони використовуються цілком. Це не є проблемою - від непотрібних ксерокопій завжди можна легко позбутися. Гірше, коли матеріалу зібрано недостатньо. Це гальмує роботу, часом змушує повертатися назад до начебто вже розглянутого питання. Слід відмітити, що наукова творчість включає значну частину чорнової роботи, пов'язаної з підбором основної і додаткової інформації, її узагальненням і представленням у формі, що є зручною для аналізу і висновків. Факти, застосовуючи образне порівняння, не лежать на поверхні, а сховані подібно самородкам і крупицям золота, розсіяним у великій масі порожньої породи. З цього можемо зробити висновок, що добір наукових фактів - не проста справа, не механічний, а творчий процес, що вимагає цілеспрямованої роботи. У числі джерел чільне місце посідають наукові статті. У статтях висновки досить обґрунтовані, а результати розрахунків і експериментів, дані, методики, умови рішення задачі, а також інша інформація мають достовірний характер.

Про вірогідність вихідної інформації може свідчити не тільки характер першоджерела, але і науковий, професійний авторитет його автора, його приналежність до тієї або іншої наукової школи. В усіх випадках варто відбирати останні дані, авторитетні джерела, точно вказувати, звідки узяті матеріали. При доборі фактів з літературних джерел потрібно підходити до них критично. Не можна забувати, що життя постійно йде вперед, розвиваються науки, техніка і культура. Те, що вважалося абсолютно точним

учора, сьогодні може виявитися неточним, а іноді і невірним. Особливою формою фактичного матеріалу є цитати, що органічно вплітаються в текст роботи, складаючи невід'ємну частину аналізованого матеріалу. Вони використовуються для того, щоб без перекручувань передати думку автора першоджерела, для ідентифікації поглядів при зіставленні різних точок зору тощо. Цитати слугують необхідною опорою в процесі аналізу і синтезу інформації. Відштовхуючись від їхнього змісту, можна створити систему переконливих доказів, необхідних для об'єктивної характеристики певного наукового явища. Цитати можуть використовуватися і для підтвердження окремих суджень.

Список використаної літератури становить одну із суттєвих частин кваліфікаційної магістерської роботи. Він розміщується після ВИСНОВКІВ. Його рекомендується розміщувати в алфавітному порядку (абетковому), за алфавітом прізвищ авторів. Кількість використаної літератури повинна бути не менш, ніж 80 – 100 джерел. Література друкується мовою оригіналу. Не слід включати до списку ті роботи, на які немає посилань у тексті і які фактично не були використані, а також енциклопедичні словники, науково-популярні книги, газети. Список літератури – елемент бібліографічного апарату. Бібліографічний опис складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Зокрема, потрібну інформацію можна одержати із таких стандартів: ГОСТ 7.1-84 «Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления», ДСТУ 3582-97 „Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові в бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила”, ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», ГОСТ 7.11.-78 «СИБИД. Сокращение слов и словосочетаний на иностранных европейских языках в библиографическом описании». Дотримання студентом вимог чинних стандартів є обов'язковим. Відомості про джерела, які включені до списків літератури, необхідно подавати згідно з

вимогами державного стандарту з обов'язковою назвою праць (див. табл. 5.1).

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації розроблено новий національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання", який набуває чинності 1 липня 2007 року. Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису.

Новий стандарт вводиться на заміну п'яти стандартів — ГОСТ 7.1—84 СИБИД "Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления"; ГОСТ 7.16—79 "СИБИД. Библиографическое описание нотных изданий"; ГОСТ 7.18—79 "СИБИД. Библиографическое описание картографических изданий"; ГОСТ 7.34—81 "СИБИД. Библиографическое описание изоизданий"; ГОСТ 7.40—82 "СИБИД. Библиографическое описание аудиовизуальных материалов".

Новий стандарт вміщує тільки універсальні правила, спільні для всіх видів документів, але правила складання бібліографічного запису ілюструються фрагментами опису різних видів документів. Більшість нововведень пояснюється прагненням розробників максимально точно слідувати базовому принципу Міжнародного стандартного бібліографічного опису (ISBD) — подавати інформацію в бібліографічному описі в тому вигляді, в якому вона представлена в об'єкті опису.

Відповідно до нового стандарту, пунктуація в бібліографічному описі виконує дві функції: звичайних граматичних розділових знаків (пунктуація), та розділових знаків, що мають розпізнавальний характер для областей та елементів бібліографічного опису (*знаки приписної пунктуації*).

Заголовок від опису відокремлюють крапкою. Області опису відокремлюють одна від одної крапкою і тире. При повторенні окремих областей повторюють крапку і тире, за винятком області серії (*відомості про*

кожну серію беруться в окремі круглі дужки без знаку крапка і тире між ними).

У новому стандарті вперше підкреслено, що для розрізнення приписної та граматичної пунктуації застосовують проміжок в один друкований знак до і після приписного знака. Виняток — крапка та кома — проміжки залишають тільки після них. Знаки крапка з комою та три крапки до винятку не відносяться.

Якщо опис доповнюється заголовком бібліографічного запису, ім'я особи в заголовку наводять у формалізованому вигляді: спочатку прізвище, потім ім'я (можливо ім'я та по батькові) або псевдонім.

Зміни, що стосуються *області видання*, полягають в тому, що відомості про видання наводять у формулюваннях та в послідовності, зазначеній у джерелі інформації: порядковий номер видання не виноситься на перше місце, як це було раніше. Додаткові відомості про видання (виправлене, доповнене, стереотипне, перероблене тощо) та перші відомості про відповідальність, що відносяться до конкретного зміненого видання твору, є обов'язковими елементами, наприклад:

- Вид. 5-те, доповн.
- 7-ме вид. стер.
- 2-ге вид., переробл. та доповн.

Зміни в *області вихідних відомостей* пов'язані з формою представлення відомостей про місце видання, ім'я видавця: їх слід наводити у формі та відмінку, зазначених у джерелі інформації, а не лише в називному відмінку.

Відомості про видавця за новим стандартом мають статус обов'язкового елемента.

Рік видання, навіть тоді, коли відомості про нього відсутні в документі, повинен бути встановлений хоча б приблизно. В таких випадках дату видання наводять у квадратних дужках разом зі знаком запитання, наприклад: [2007?].

Позначення "б. р." (без року) в описі *не наводять*.

Сфера застосування нового стандарту має обмеження тільки для бібліографічних посилань, на які його вимоги не розповсюджуються. Бібліографічне посилання — сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний в тексті документа інший документ, не обхідних і достатніх для його загальної характеристики, ідентифікації та пошуку.

Перед елементами та областями у бібліографічному описі ставлять *знаки приписаної пунктуації* (за старою термінологією — *умовні розділові знаки*). На відміну від зви чайних граматичних знаків, знаки приписаної пунктуації виконують розпізнавальні функції областей та елементів.

Заголовок від опису відділяють крапкою, а області одну від іншої крапкою й тире. Якщо якась область наводиться з абзацу, то знак тире не ставлять. При повторенні окремих областей повторяють крапку й тире, за винятком області серії. При повторенні області серії відомості про кожену серію беруть у круглі дужки без знака крапка й тире між ними.

Це єдина зміна, що стосується правил наведення при писаної пунктуації. Все інше залишилося без змін: перед кожним елементом області, крім першого, ставиться визначений для цього приписаний знак. У разі повторення елементів він повторюється, за винятком знака наискісна лінія. Наприклад:

Маленькі сходишки : прогр. раннього втручання для дітей із затримкою розвитку : пер. з англ. / М. Пітерсі, Р. Трелоар у співпраці зі С. Кернс та ін. ; наук. ред. Т. І. Поніманська, А. А. Колупаєва

У ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 вперше підкреслено, що для розрізнення приписаної та граматичної пунктуації застосовують проміжок в один друкований знак *до і після* при писаного знака. Виняток становлять крапка і кома — проміжок ставлять *тільки після* них. Знаки крапка з комою та три крапки до винятків не відносяться.

Елементи, граматично пов'язані в одному реченні, не розділяють приписаною пунктуацією.

Бібліографічні відомості наводяться в описі в тому вигляді, в якому вони подані у джерелі інформації.

Головним джерелом інформації є елемент документа, який уміщує основні вихідні та аналогічні їм відомості — титульний аркуш, титульний екран, етикетка, наклейка тощо.

При різночитанні однорідних відомостей у різних джерелах, перевагу віддають бібліографічним відомостям, за позиченим з приписаного джерела інформації. Відомості, взяті із неприписаного джерела інформації, наводять у *квадратних дужках*, наприклад, якщо відомості про авторів, редакторів, перекладачів та інших осіб зазначені не на титульній сторінці книги, а на звороті титульного аркуша, то в описі їх беруть у квадратні дужки.

Необхідно відзначити, що у квадратних дужках також наводяться відомості, запозичені із джерел поза документом і сформульовані бібліографом на основі його аналізу. В новому стандарті застосування цього правила проведено послідовніше, ніж у ГОСТ 7.1—84: доповнення "[та ін.]" (та інші), зазначення "[б. м.]" (без місця), "[б. в.]" (без видавця), що додає в опис бібліограф, потрібно також брати у квадратні дужки. Квадратні дужки застосовуються у межах однієї області. Якщо суміжні елементи відносяться до різних областей, то кожен елемент береться в окремі квадратні дужки. Наприклад:

По дорозі життя — без Батьківщини : [історія віруючої сім'ї рос. німців / Й. Г. Фрізен]. — [Ужгород : Закарпаття, 2006] — 146, [1] с. ; 17 см. — 1000 пр.

Мова бібліографічного опису, як правило, відповідає мові вихідних відомостей документів.

В ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 змінено правила вживання *малих і великих літер*. З великої літери пишуть тільки перше слово області опису, а в елементах

малі та великі букви вживають відповідно з нормами мови, на якій складають опис (наприклад, перші слова відомостей, що відносяться до назви і відомостей про відповідальність пишуть з малої літери, окрім власних імен, перших слів назв або цитат). Виняток складають загальне визначення матеріалу і будь-якої назви в усіх областях опису. Наприклад:

Тошкова С. З джерела Вічної книги [Текст] : спроба екон. прочитання Біблії / Светла Тошкова ; з болг. переклали М. Ярмолук, Т. Ярмолук. — Львів : Кальварія, 2005. — 167 с. : портр. ; 20 см. — На опр.: Public management. — Бібліогр.: с. 162—164 та в підрядк. прим. — Переклад за вид.: От извора на Вечната книга / Светла Тошкова. София : Унив. изд-во "Св. Климент Охридски", 2005. — ISBN 966-663-186-5 (в опр.).

Якщо опис доповнюється заголовком бібліографічного запису, ім'я особи в заголовку наводять у формалізованому вигляді; спочатку прізвище, потім ім'я (можливо ще по батькові) чи псевдонім. Тільки у відомостях про відповідальність є можливість зазначити, в якому виді особа, яка несе інтелектуальну чи іншу відповідальність за документ, представлена в самому документі. Заголовок запису — факультативний елемент, відомості про відповідальність — обов'язковий елемент опису, відповідно із положенням ISBD.

Назву *місця видання* наводять у формі й відмінкові, зазначених у джерелі інформації, наприклад:

. — Львів

. — У Кіровограді

Якщо зазначено декілька місць видання, наводять назву, виділену поліграфічним способом чи вказану першою в джерелі інформації. Випущені відомості відзначають скороченням "[та ін., і ін.]". Можуть бути наведені назви другого й наступного місць видання, що відділяються одна від іншої крапкою з комою, наприклад:

. — К. [та ін.]

. — К. ; Львів

Відомості про форму власності видавця, розповсюджувача тощо (АТ, ВАТ, ТОВ, ЗАТ, LTD, Inc тощо), зазвичай випускають, наприклад:

У джерелі інформації:

Видавництво "Дніпро"

ВАТ "Білоцерківська друкарня"

ЗАТ "Броварська друкарня"

ТОВ "Літопис-ХХ"

Видавнича агенція "Проспект"

Видавничий дім "Всесвіт"

Видавництво ім. Олени Теліги

В описі:

: Дніпро

: Білоцерківська друкарня

: Броварська друкарня

: Літопис-ХХ

: Проспект

: Всесвіт

: Вид-во ім. Олени Теліги

Ім'я (найменування) видавця тощо наводять у короткій формі, яка забезпечує його розуміння та ідентифікацію. Якщо воно увійшло до попередньої області у повній формі, в цій області його можна скоротити до найкоротшої форми, аж до акронімної, наприклад:

. — *Львів : Укр. акад. друкарства*

. — *Х. : РЦНІТ*

Якщо видавець — фізична особа, в описі наводять його прізвище та ініціали у формі й відмінку, зазначених у джерелі інформації, наприклад:

. — *К. : Яновська М.А.*

. — *Львів : О.В. Богданова*

Найменування видавничого філіалу наводять після імені (найменування) видання й відділяють комою, наприклад:

. — *Донецьк : Поліпрес, дочір. п-во*

Якщо в документі відсутні відомості про видавця, що є обов'язковим елементом бібліографічного опису, наводять скорочення "[б. в.]", що також обов'язкове.

На доповнення до відомостей про видавця в описі може бути зазначений новий елемент області вихідних даних — відомості про функції розповсюджувача, дистриб'ютора тощо, що є факультативними. Пояснення названих функцій, якщо вони відсутні в попередніх відомостях області, наводять у квадратних дужках, наприклад:

К. : Арт-Пресс : Дніпро-Ант [розповсюджувач]

Таблиця 5.1

***Приклади оформлення бібліографічного опису в списках літератури
(форма 23)***

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Василій Великий. Гомілії / Василій Великий ; [пер. з давньогрец. Л. Звонська]. — Львів : Свічадо, 2006. — 307 с. — (Джерела християнського Сходу. Золотий вік патристики IV—V ст. ; № 14). 2. Коренівський Д. Г. Дестабілізуючий ефект параметричного білого шуму в неперервних та дискретних динамічних системах / Коренівський Д. Г. — К. : Ін-т математики, 2006. — 111 с. — (Математика та її застосування) (Праці / Ін-т математики НАН України ; т. 59). 3. Матюх Н. Д. Що дорожче срібла-золота / Наталія Дмитрівна Матюх. — К. : Асамблея діл. кіл : Ін-т соц. іміджмейкінгу, 2006. — 311 с. — (Ювеліри України ; т. 1). 4. Шкляр В. Елементал : [роман] / Василь Шкляр. — Львів : Кальварія, 2005. — 196, [1] с. — (Першотвір).

Два автори	1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397, [1] с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1). 2. Ромовська З. В. Сімейне законодавство України / З. В. Ромовська, Ю. В. Черняк. — К. : Прецедент, 2006. — 93 с. — (Юридична бібліотека. Бібліотека адвоката) (Матеріали до складання кваліфікаційних іспитів для отримання Свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ; вип. 11). 3. Суберляк О. В. Технологія переробки полімерних та композиційних матеріалів : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Суберляк, П. І. Баштанник. — Львів : Растр-7, 2007. — 375 с.
Три автори	1. Акофф Р. Л. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. ; пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. — Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. — XLIII, 265 с.
Чотири автори	1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. — К. : НДІ "Укراгропромпродуктивність", 2006. — 106 с. — (Бібліотека спеціаліста АПК. Економічні нормативи). 2. Механізація переробної галузі агропромислового комплексу : [підруч. для учнів проф.-техн. навч. закл.] / О. В. Гвоздєв, Ф. Ю. Ялпачик, Ю. П. Рогач, М. М. Сердюк. — К. : Вища освіта, 2006. — 478, [1] с. — (ПТО: Професійно-технічна освіта).
П'ять і більше авторів	1. Психологія менеджмента / [Власов П. К., Липницький А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. — [3-е изд.]. — Х. : Гуманитар. центр, 2007. — 510 с. 2. Формування здорового способу життя молоді : навч.-метод. посіб. для працівників соц. служб для сім'ї, дітей та молоді / [Т. В. Бондар, О. Г. Карпенко, Д. М. Дикова-Фаворська та ін.]. — К. : Укр. ін-т соц. дослідж., 2005. — 115 с. — (Серія "Формування здорового способу життя молоді" : у 14 кн., кн. 13).

Без автора	1. Історія Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря / [авт. тексту В. Клос]. — К. : Грані-Т, 2007. — 119 с. — (Грані світу). 2. Воскресіння мертвих : українська барокова драма : антологія / [упорядкув., ст., пер. і прим. В. О. Шевчук]. — К. : Грамота, 2007. — 638, [1] с. 3. Тіло чи особистість? Жіноча тілесність у вибраній малій українській прозі та графіці кінця ХІХ — початку ХХ століття : [антологія / упоряд.: Л. Таран, О. Лагутенко]. — К. : Грані-Т, 2007. — 190, [1] с. 4. Проблеми типологічної та квантитативної лексикології : [зб.наук.праць / наук. ред. Каліущенко В. та ін.]. — Чернівці : Рута, 2007. — 310 с.
Багатотомний документ	1. Історія Національної академії наук України, 1941—1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. — К. : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007— .— (Джерела з історії науки в Україні). Ч. 2 : Додатки — 2007. — 573, [1] с. 2. Межгосударственные стандарты : каталог в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Рубцова Е. Ю. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ "Леонорм-Стандарт", 2005— .— (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 1. — 2005. — 277 с. 3. Дарова А. Т. Неисповедимы пути Господни... : (Дочь врага народа) : трилогия / А. Дарова. — Одесса : Астропринт, 2006— .— (Сочинения : в 8 кн. / А. Дарова ; кн. 4). 4. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : Особенная часть : в 6 т. / Н. П. Кучерявенко. — Х. Право, 2002— .— Т. 4: Косвенные налоги. — 2007. — 534 с. 5. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 т.]. — Житомир : Полісся, 2006— .— (Науково-документальна серія книг "Реабілітовані історією" : у 27 т. / голов. редкол.: Тронько П. Т. (голова) [та ін.]). Кн. 1 / [обл. редкол.: Синявська І. М. (голова) та ін.]. — 2006. — 721, [2] с. 6. Бондаренко В. Г. Теорія ймовірностей і математична статистика. Ч.1 / В. Г. Бондаренко, І. Ю. Канівська, С. М. Парамонова. — К. : НТУУ "КПІ", 2006. — 125 с.

Матеріали конференцій, з'їздів	1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників ["Молодь України і аграрна реформа"], (Харків, 11—13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с. 2. Кібернетика в сучасних економічних процесах : зб. текстів виступів на республік. міжвуз. наук.-практ. конф. / Держкомстат України, Ін-т статистики, обліку та аудиту. — К. : ІСОА, 2002. — 147 с. 3. Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. — К. : Асоц. укр. банків, 2000. — 117 с. — (Спецвип.: 10 років АУБ). 4. Оцінка й обґрунтування продовження ресурсу елементів конструкцій : праці конф., 6—9 черв. 2000 р., Київ. Т. 2 / відп. Ред. В. Т. Трощенко. — К. : НАН України, Ін-т пробл. міцності, 2000. — С. 559—956, ХІІІ, [2] с. — (Ресурс 2000). 5. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. праць / наук. ред. В. І. Моссаковський. — Дніпропетровськ : Навч. кн., 1999. — 215 с. 6. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ. податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с.
Препринти	1. Шиляев Б. А. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ/ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов / Шиляев Б. А., Воеводин В. Н. — Х. ННЦ ХФТИ, 2006. — 19 с. — (Препринт / НАН Украины, Нац. науч. центр "Харьк. физ.-техн. ин-т" ; ХФТИ 2006-4). 2. Панасюк М. І. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами / Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. — Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. — 7, [1] с. — (Препринт / НАН України, Ін-т

	пробл. безпеки АЕС ; 06-1).
Депоновані наукові праці	1. Социологическое исследование малых групп населения / В. И. Иванов [и др.] ; М-во образования Рос. Федерации, Финансовая академия. – М., 2002. – 110 с. – Деп. в ВИНТИ 13.06.02, № 145432. 2. Разумовский, В. А. Управление маркетинговыми исследованиями в регионе / В. А. Разумовский, Д. А. Андреев. – М., 2002. – 210 с. – Деп. в ИНИОН Рос. акад. наук 15.02.02, № 139876.
Словники	1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. — Х. : Халімон, 2006. — 175, [1] с. 2. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ. термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. — К. : Європ. ун-т, 2007. — 57 с. 3. Українсько-німецький тематичний словник [уклад. Н. Яцко та ін.]. — К. : Карпенко, 2007. — 219 с. 4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. — 2-ге вид., оновл. — К. : К.І.С., 2006. — 138 с.
Атласи	1. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт. дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.] ; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. — К. : Варта, 2006. — 217, [1] с. 2. Анатомія пам'яті : атлас схем і рисунків провідних шляхів і структур нервової системи, що беруть участь у процесах пам'яті : посіб. для студ. та лікарів / О. Л. Дроздов, Л. А. Дзяк, В. О. Козлов, В. Д. Маковецький. — 2-ге вид., розшир. та доповн. — Дніпропетровськ : Пороги, 2005. — 218 с. 3. Куерда Х. Атлас ботаніки / Хосе Куерда ; [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. — Х. : Ранок, 2005. — 96 с.

Законодавчі та нормативні документи	1. Кримінально-процесуальний кодекс України : за станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2006. — 207 с. — (Бібліотека офіційних видань). 2. Медична статистика статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. — К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. — 459 с. — (Нормативні директивні правові документи). 3. Експлуатація, порядок і терміни перевірки запобіжних пристроїв посудин, апаратів і трубопроводів теплових електростанцій : СОУ-Н ЕЕ 39.501:2007. — Офіц. вид. — К. : ГРІФРЕ : М-во палива та енергетики України, 2007. — VI, 74 с. — (Нормативний документ Мінпаливенерго України. Інструкція).
Стандарти	1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. — [Чинний від 2006-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України 2006. — IV, 231 с. — (Національний стандарт України). 2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 — ДСТУ ISO 6107-9:2004. — [Чинний від 2005-04-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2006. — 181 с. — (Національні стандарти України). 3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. — [Чинний від 2007-01-01]. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — IV, 18 с. — (Національний стандарт України).
Каталоги	1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост. Ковалева И. В., Павлюкова В. А. ; ред. Иванов В. Л.]. — Львов : НТЦ "Леонорм-стандарт, 2006— . — (Серия "Нормативная база предприятия"). Т. 5. — 2007. — 264 с. Т. 6. — 2007. — 277 с. 2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. — Львів : Новий час, 2003. — 160 с. 3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. —

	[Суми : Унів. кн., 2003]. — 11 с. 4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Горницкая И. П., Ткачук Л. П. — Донецк : Лебедь, 2005. — 228 с.
Бібліографічні показчики	1. Куц О. С. Бібліографічний показчик та анотації кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Львівського державного університету фізичної культури у 2006 році / О. Куц, О. Вацеба. — Львів : Укр. технології, 2007. — 74 с. 2. Систематизований показчик матеріалів з кримінального права, опублікованих у Віснику Конституційного Суду України за 1997—2005 роки / [уклад. Кирись Б. О., Потлань О. С.]. — Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. — 11 с. — (Серія: Бібліографічні довідники ; вип. 2).
Дисертації	1. Петров П.П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. — К., 2005. — 276 с.
Автореферати дисертацій	1. Новосад І.Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 „Технологія машинобудування” / І. Я. Новосад. — Тернопіль, 2007. — 20, [1] с. 2. Нгуен Ші Данг. Моделювання і прогнозування макроекономічних показників в системі підтримки прийняття рішень управління державними фінансами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.13.06 „Автоматиз. системи упр. та прогрес. інформ. технології” / Нгуен Ші Данг. — К., 2007. — 20 с.
Авторські свідоцтва	1. А. с. 1007970 СССР, МКИ³ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). — № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.
Патенти	1. Пат. 2187888 Российская Федерация, МПК⁷ Н 04 В 1/38, Н 04 J 13/00. Приемопередающее устройство / Чугаева В.И.; заявитель и патентообладатель Воронеж. науч.-исслед. ин-т связи. — № 2000131736/09 ; заявл. 18.12.00 ; опубл. 20.08.02, Бюл. № 23 (II ч.).

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання	1. Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор / Ж. Л. Козіна // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 6. — С. 15—18, 35—38. 2. Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Тетяна Гранчак, Валерій Горовий // Бібліотечний вісник. — 2006. — № 6. — С. 14—17. 3. Валькман Ю. Р. Моделирование НЕ-факторов — основа интеллектуализации компьютерных технологий / Ю. Р. Валькман, В. С. Быков, А. Ю. Рыхальский // Системні дослідження та інформаційні технології. — 2007. — № 1. — С. 39—61. 4. Ма Шуін Проблеми психологічної підготовки в системі фізкультурної освіти / Ма Шуін // Теорія та методика фізичного виховання. — 2007. — № 5. — С. 12—14. 5. Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська, Р. О. Моїсєєнко, Г. І. Баторшина [та ін.] // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. — 2007. — № 1. — С. 25—29. 6. Валова І. Нові принципи угоди Базель II / І. Валова ; пер. з англ. Н. М. Середи // Банки та банківські системи. — 2007. — Т. 2, № 2. — С. 13—20. 7. Зеров М. Поетична діяльність Куліша // Українське письменство ХІХ ст. Від Куліша до Винниченка : (нарис з новітнього укр., письменства) : статті / Микола Зеров. — Дрогобич, 2007. — С. 245—291. 8. Третьяк В. В. Возможности использования баз знаний для проектирования технологии взрывной штамповки / В. В. Третьяк, С. А. Стадник, Н. В. Калайтан // Современное состояние использования импульсных источников энергии в промышленности : междунар. науч.-техн. конф., 3-5 окт. 2007 г. : тезисы докл. — Х., 2007. — С. 33. 9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України : (кінець ХІХ—початок ХХ ст. / Д. М. Чорний. — Х., 2007. — Розд. 3. — С. 137—202.
--	---

Електронні ресурси	1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III—IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. — 80 Min / 700 MB. — Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. — (Бібліотека студента-медика) — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. — Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000.— Назва з контейнера. 2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. — К. : CD-вид-во "Інфодиск", 2004. — 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. — (Всеукр. перепис населення, 2001). — Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. — Назва з титул. екрану. 3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003”) [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник — 2003. — № 4. — С. 43. — Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm.
--------------------	--

Приклади оформлення літературних джерел:

1. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация. Введение в интерпретативную социологию : пер. с нем. / Абельс Х. — СПб. : Питер, 2000. — С. 75–232.
2. Аболин Л. М. Эмоциональная устойчивость и пути её повышения / Л. М. Аболин // Вопросы психологии. — 1997. — № 4 — С. 12–14.
3. Абрамова Г. С. Практикум по возрастной психологии : учеб. пособие / Абрамова Г. С. — М. : Академия, 1999. — 320 с.
4. Абульханова К. А. Время личности и время жизни / К. А. Абульханова, Т. Н. Березина. — СПб. : Алетейя, 2001. — 304 с.
5. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / Абульханова-Славская К. А. — М. : Мысль, 1991. — 229 с.

6. Авдеева Н. Н. Привязанность ребенка к матери и образ себя в раннем детстве / Н. Н. Авдеева // Вопросы психологии. – 1997. – № 4. – С. 3–13.
7. Аведисова А. С. Копинг и механизмы его реализации / А. С. Аведисова, Л. С. Канаева, Д. Ф. Ибрагимова // Российский психиатрический журнал. – 2002. – № 4. – С. 59–64.
8. Аверин В. А. Психология личности / В. А. Аверин. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А., 1999. – 89 с.
9. Акмеологический словарь / под общ. ред. А. А. Деркача. – М. : Изд-во РАГС, 2004. – 161 с.
10. Александровский Ю. А. Психология экстремальных ситуаций / Александровский Ю. А., Лобастов А. С., Шузин Б. П. – М. : Медицина, 1991. – 268 с. – (Библиотека специалиста).
11. Александровский Ю. А. Состояния психической дезадаптации и их компенсация (пограничные нервно-психические расстройства) / Александровский Ю. А. – М. : Наука, 1976. – 272 с. – (Практическое руководство).
12. Дикая Л. Г. Отношение человека к неблагоприятным жизненным событиям и факторы его формирования // Л. Г. Дикая, А. В. Махнач // Психологический журнал. – 1996. – Т. 17, № 3. – С. 140–148.
13. Дильтей В. Понимающая психология. Хрестоматия по истории психологии / Дильтей В. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 301 с.
14. Ермолаева М. В. Субъектный подход в психологии развития взрослого человека (вопросы и ответы) / Ермолаева М. В. – М. : МПСИ ; Воронеж : НПО МОДЭК, 2006. – 200 с.
15. Жуков Ю. М. Диагностика и развитие компетентности в общении : практ. пособие / Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская, П. В. Растянникова. – Киров : Новый Геликон, 1991. – 212 с.
16. Жуков П. Ю. Влияние ролевых позиций на компетентность в общении : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. психол. наук : спец. 19.00.05 «Социальная психология» / Павел Юрьевич Жуков. – М., 2008. – 24 с.
17. Зарецька О. О. Методологічний аналіз застосування категорії «ситуація» при текстоутворенні / О. О. Зарецька // Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / за ред. Н. В. Чепелевої. – К., 2010. – Т. 2, вип. 6. – С. 120–128.

6. БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Кваліфікаційну магістерську роботу оцінюють також за рівнем бібліографічного апарату, який є ключем до джерел, використаних при написанні. Бібліографічний апарат представлено цитуваннями, посиланнями і списком використаної літератури, які оформляють згідно з ГОСТ 7.1 – 84 „Библиографическое описание документа”.

Бібліографічне посилання – це сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю, розглядуваний або згаданий у тексті інший документ, необхідних для їх загальної характеристики, ідентифікації і пошуку. Якщо використані відомості, матеріали з дисертацій, монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, у посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, на які є посилання. Посилатися можна тільки на джерела, розташовані у списку використаної літератури. Посилання у тексті кваліфікаційної магістерської роботи слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, [12] – номер джерела у списку використаної літератури; [5, 18-24], при цьому 5-це номер джерела із списку використаної літератури, а 18-24 – це конкретні сторінки, на яких розташований даний матеріал.

7. ПРАВИЛА СКЛАДАННЯ РЕФЕРАТУ

Структура реферату включає дві частини: бібліографічне описання (вихідна інформація про первинний документ) та текст реферату. Додаткова інформація включає довідки про первинний документ, проблемну інформацію, нові погляди, методи дослідження, нові матеріали тощо).

Текст реферату включає:

а) тему, проблему, яка досліджується;

б) конкретні результати (основні теоретичні, експериментальні, описувальні результати, факти, відкриття, важливі для рішення практичних питань);

в) висновки автора (оцінки, пропозиції), гіпотези (прийняті, відкинуті), які висунуто в первинному документі;

г) сфера застосування, практичної реалізації результатів роботи.

В рефераті повинно викласти нову інформацію. Він має за мету передати найбільш суттєву інформацію, яка міститься в реферованому матеріалі.

Основні вимоги до складання реферату такі:

- об'єктивність (точність у викладанні сутності реферованої роботи, поглядів автора, наукових даних);
- повнота (викладення усіх найсуттєвіших положень первинного документа);
- літературна мова (точна, скорочена, ясна, проста);
- композиція реферату логічно вибудована (може відрізнятися від первинного матеріалу);
- обсяг реферату визначається змістом первинного документа, його науковою цінністю.

Основні мовленнєві та мовні правила написання реферату

Текст реферату починається з таких стандартних висловлювань: “Кваліфікаційна магістерська робота складається ...”; „перший розділ присвячено....”. Далі використовуються висловлювання такого типу, як: “Аналізуються протиріччя ...”, “Викладаються результати...” , “Досліджуються проблеми...”, “Характеризуються особливості...”, “Мова йде ...”, “Проаналізовано коло проблем ...”, “Аналіз завершується висновком про те, що...”; “Робота присвячена актуальній проблемі ...”.

Приклад складання реферату наведено у Додатку Г.

8. СПЕЦИФІКА ОФОРМЛЕННЯ ЦИФРОВОГО МАТЕРІАЛУ

Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиць.

Таблиця 8.1

(назва таблиці)					
Головка					Заголовки
					граф
					Підзаголовки
					Граф
Рядки					
Боковик		Графи (колонки)			
(заголовки рядків)					

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово “Таблиця” починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці.

Розміщують таблицю таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою.

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, наведених у додатку.

Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, Таблиця 1.2 – друга таблиця першого розділу.

Якщо у роботі одна таблиця, її не нумерують.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони становлять одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм. Графу за порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на іншу сторінку. При перенесенні таблиці на іншу сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, в іншому випадку – боковик.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками, якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами “Те ж”, а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не слід, якщо цифрові або інші дані в будь-якому рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф чи рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці.

Слово “Таблиця” і її номер (наприклад: Таблиця 1.1) вказують один раз праворуч над верхньою частиною таблиці. Якщо ця таблиця має продовження на наступній сторінці, то вказується про її продовження (наприклад: “Продовж. табл. 1.1”).

Рисунки рівномірно розміщуються по всьому аркуші. Нумерація виробляється також, як й у випадку з таблицями. Назви рисунків вказуються під ними. До рисунків відносяться: схеми, графіки, діаграми, гістограми, сегментограми тощо.

Наприклад:

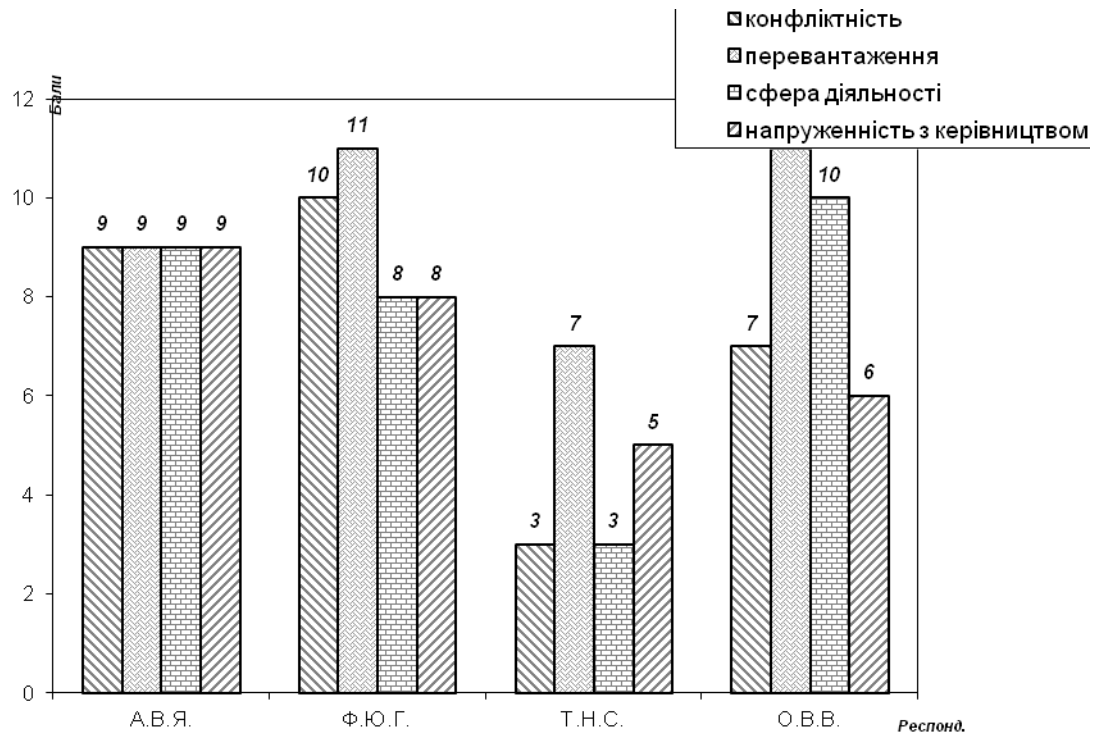

Рис. 8.1. Гістограма результатів дослідження за тестовою методикою "Стресори" у випробуваних з четвертої групи

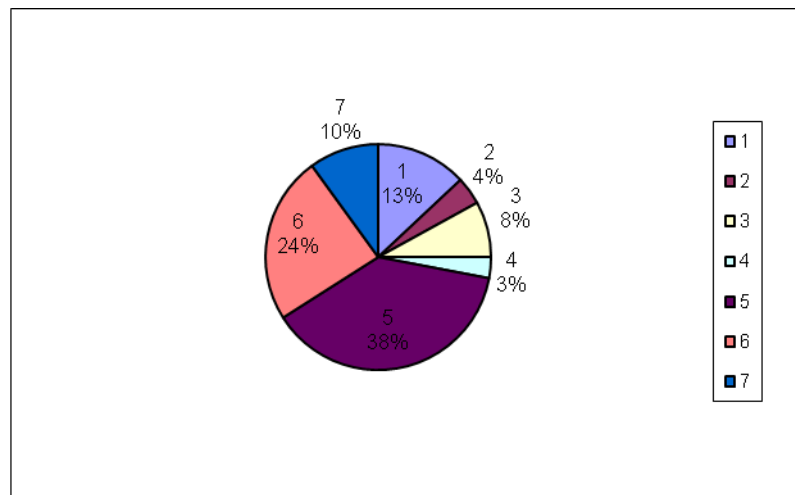

Рис. 8.2. Сегментограма частоти вибору стратегій адаптивної поведінки респондентами

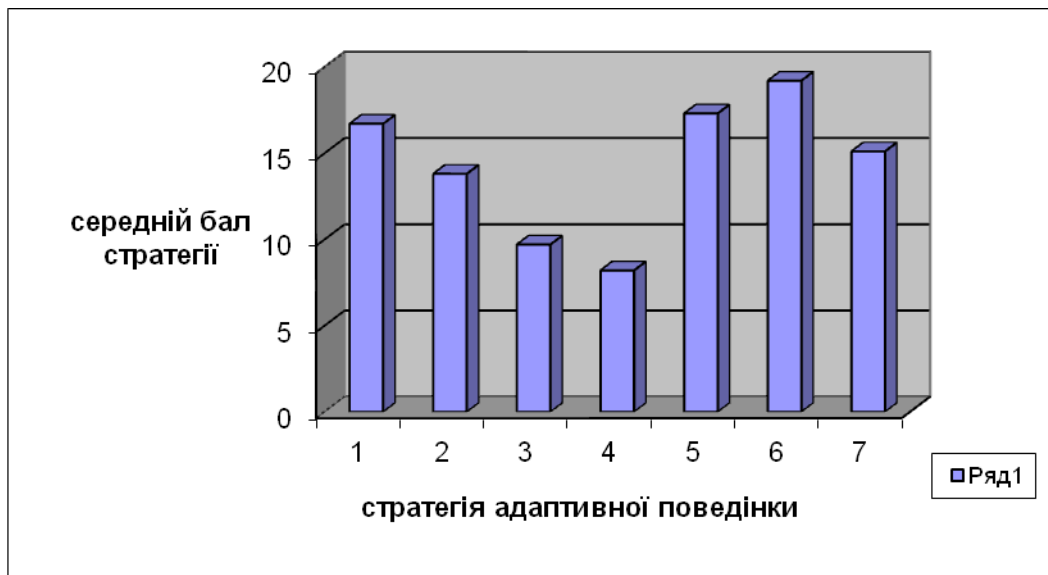

Рис. 8.3. Діаграма ваги стратегій адаптивної поведінки

9. ОЦІНЮВАННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ЗНАЧЕНЬ ЗА t - КРИТЕРІЄМ СТ'ЮДЕНТА

Для порівняння вибірових середніх величин, що належать до двох сукупностей даних, і для рішення питання про те, чи відрізняються середні значення статистично вірогідно друг від друга, нерідко використовують t - критерій Ст'юдента.

Його основна формула виглядає таким способом:

$$t = \frac{[x1 - x2]}{[m1 + m2]}, \quad (9.1)$$

де $x1$ - середнє значення змінної по однієї вибірці,

$x2$ - середнє значення змінної по другій вибірці даних;

$m1$ і $m2$ - інтегровані показники відхилень приватних значень із двох порівнюваних вибірок від відповідних їм середніх величин.

$m1$ і $m2$, у свою чергу, обчислюються по наступним формулам:

$$m1 = \frac{S1}{n1}; \quad m2 = \frac{S2}{n2}, \quad (9.2)$$

де: S_1 - вибіркова дисперсія першої перемінної (по першій вибірці);

S_2 - вибіркова дисперсія другої перемінної (по другій вибірці);

n_1 - число приватних значень перемінної в першій вибірці;

n_2 - число приватних значень перемінної по другій вибірці.

Після того, як за допомогою приведеної вище формули обчислений показник t , по таблиці для заданого числа ступенів свободи, рівного $n_1 + n_2 - 2$, і обраної імовірності припустимої помилки знаходять потрібне табличне значення і порівнюють з ним обчислене значення t . Якщо обчислене значення t - більше чи дорівнює табличному, то роблять висновок про те, що порівнювальні середні значення з двох вибірок дійсно статистично вірогідно розрізняються з імовірністю припустимої помилки, меншої чи рівної обраній.

З метою порівняння вибірових середніх величин, які належать до двох груп даних, вирішення питання статистичної відмінності середніх значень, та визначення успішності проведеного експерименту необхідно розрахувати коефіцієнт Ст'юдента. Наприклад, розрахунок парного двовибіркового t -критерію за методикою «Малюнок неіснуючої тварини» представлено у табл. 9.1.

Таблиця 9.1

Розрахунок критерію Ст'юдента за рівнем агресивності старших дошкільників за допомогою методики «Малюнок неіснуючої тварини»

Парний двовибірковий t -тест для середніх		
	Перемінна 1	Перемінна 2
Середнє	3,705882	3,029412
Дисперсія	5,668449	3,483957
Спостереження	34	34
Кореляція Пірсона	0,888469	
Гіпотетична різниця середніх	0	
Df	33	
t -статистика	3,519892	
$P(T \leq t)$ одностороннє	0,000642	
t критичне одностороннє	1,69236	
$P(T \leq t)$ двостороннє	0,001284	
t критичне двостороннє	2,034515	

З таблиці для t-критерію знаходимо, що значенням для однопроцентного рівня ($p = 0,01$) при 70 ступенях волі дорівнює 2.6479, а при 80 ступенях волі 2.6380, тобто менше, ніж отримане нами ($t = 3,52$).

Показник t-статистичне більший за табличне значення, саме тому впроваджена програма призвела до зниження рівня агресивності випробуваних.

Наступним етапом є повторне дослідження за методикою «Будинок–Дерево – Людина». Згідно з результатами методики формувальний експеримент привніс суттєві зміни у рівень агресивності випробуваних. Так, після проведення тренінгу, високий рівень агресивності залишився лише у 1 випробуваного, тоді як до його проведення він діагностувався у 2 респондентів. Також слід звернути увагу на те, що після проведення формувального експерименту 25 дітей отримали низькі показники рівню агресивності. Для порівняння – лише 18 респондентів мали такі показники до проведення тренінгу.

Граничні значення t-критерію Ст'юдента

v	Рівні значимості		
	0,05	0,01	0,001
1.	12,71	63,60	
2.	4,30	9,93	31,60
3.	3,18	5,84	12,94
4.	2,78	4,60	8,61
5.	2,57	4,03	6,86
6.	2,45	3,71	5,96
7.	2,37	3,50	5,41
8.	2,31	3,36	5,04
9.	2,26	3,25	4,78
10.	2,23	3,17	4,59
11.	2,20	3,11	4,44
12.	2,18	3,06	4,32
13.	2,16	3,01	4,22
14.	2,15	2,98	4,14
15.	2,13	2,95	4,07

16.	2,12	2,92	4,02
17.	2,11	2,90	3,97
18.	2,10	2,88	3,92
19.	2,09	2,86	3,88
20.	2,09	2,85	3,85
21.	2,08	2,83	3,82
22.	2,07	2,82	3,79
23.	2,07	2,81	3,77
24.	2,06	2,80	3,75
25.	2,06	2,79	3,73
26.	2,06	2,78	3,71
27.	2,05	2,77	3,69
28.	2,05	2,76	3,67
29.	2,04	2,76	3,66
30.	2,04	2,75	3,65

ν	Рівні значимості		
	0,05	0,01	0,05
40	2,02	2,70	3,55
50	2,01	2,68	3,50
60	2,00	2,66	3,46
80	1,99	2,64	3,42
100	1,98	2,63	3,39
120	1,98	2,62	3,37
200	1,97	2,60	3,34
500	1,96	2,59	3,31
∞	1,96	2,58	3,29

Обчислення t-критерію Стюдента за допомогою комп'ютерною програми Statistica 6.0

Процедура виконання

- Завантажте програму:** у меню *Пуск* $\triangleright$ *Програми* $\triangleright$ *Statistica 6.0* $\triangleright$ *Statistica*.
- Створіть таблицю даних:** в меню *File* виберіть команду *New*.
- Визначте кількість стовпчиків:** у полі *Number of Variables* запишіть кількість стовпчиків.
- Визначте кількість рядків:** у полі *Number of Cases* запишіть кількість рядків.
- Продовжити:** натисніть кнопку ОК.
- Відкрийте вікно для зміни назви стовпчика:** двічі натисніть лівою кнопкою миші на заголовку стовпчика (там де текст *Var1* або *Var2*).
- Змініть назву стовпчика:** у полі *Name* змініть назву стовпика *Var1* на *Читання в групі К.*, *Var2* на *Читання в групі Е.*
- Визначте тип даних:** у полі зі списком *Type* виберіть тип даних стовпчика.

9. **Визначте формат даних:** у списку *Display Format* виберіть формат даних.

10. **Продовжити:** натисніть кнопку ОК.

11. **Запишіть показники дослідження:** у рядки визначених стовпчиків запишіть показники дослідження.

12. **Збережіть таблицю з даними:** натисніть одночасно кнопку *Ctrl* кнопку *S* (*CTR+S*) або виконайте у меню *File* команду *Save*.

Якщо у вас різна кількість досліджу вальних у грапах – не зважайте, залишайте порожні комірки, програма Statistica 6.0 Вас зрозуміє.

13. **Завантажте модуль основних статистик:** у меню *Statistic* відкрийте модуль *Basic Statistic/Tables*.

14. **Завантажте модуль аналізу двох незалежних змінних за допомогою t-критерію Стьюдента:** оберіть у вікні пункт *t-test, independent, by variables*.

15. **Продовжити:** натисніть кнопку ОК.

У вікні обчислення t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок:

- **Variables** – визначити стовпчики для аналізу.
- **First list** – перша незалежна змінна.
- **Second list** – друга незалежна змінна.
- **Summary T-test** – проаналізувати відмінності за допомогою t-критерію Стьюдента для незалежних змінних.

У таблиці обчислень:

- **Mean Group** – середнє показників групи.
- **t-value** – величина t-критерію Стьюдента.
- **df** – кількість ступенів свободи для двох вибірок.
- **p** – рівень статистичної достовірності.
- **Valid N Group** – кількість досліджу вальних у групах.
- **Std.Dev Group** – величина стандартного відхилення в групах.

***Увага!** Статистично достовірні результати програма Statistica 6.0 виділяє червоним кольором. Коли числа у таблиці кореляцій позначені червоним кольором – знайте, зв'язок існує і він значущий. Можна стверджувати, що відмінності між результатами констатувального та формуального експериментів є не випадковими.*

10. ВИСНОВКИ

Квінтесенцією всієї роботи є висновки. Вони мають форму синтезу накопиченої в основній частині наукової інформації. Тобто послідовний, логічний, чіткий виклад головних отриманих результатів і їх співвідношення з метою і конкретними завданнями, поставленими і сформульованими у вступі. У висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати.

Висновки в кінці роботи не повинні підмінятися механічним підсумовуванням висновків, що наводилися в кінці розділів, а мають містити те нове, суттєве, що становить підсумкові результати дослідження, які подаються у вигляді певної кількості пронумерованих абзаців. Їх послідовність визначається логікою побудови завдань дослідження.

У висновках необхідно наголосити на тому, що мету дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання вирішено.

Приблизний обсяг висновків 3-4 сторінки тексту.

11. ДОДАТКИ

Додатки оформляють як продовження кваліфікаційної магістерської роботи на наступних її сторінках. При оформленні роботи після списку літератури на наступному аркуші друкуються додатки. Кожний додаток має

починатися з нової сторінки. Праворуч рядка малими літерами з першої великої друкується слово „Додаток __” і велика літера, що позначає додаток. **Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер І, Є, Ї, Й, О, Ч, Ь.** Наприклад, „Додаток А”. Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У такому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку. Наприклад: А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – підрозділ 3.1. додатка В. Ілюстрації, таблиці і формули, які розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула А.1 – перша формула Додатка А. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту.

Додатки є обов’язковим елементом роботи. Вони підвищують рівень довіри до результатів роботи, свідчать про їхню достовірність. Додатки завжди роблять тоді, коли теоретичний або емпіричний матеріал надто великий. Основну його частину подають у додатках, а „вижимки” з нього – в основному тексті роботи. При цьому дається відповідне посилання.

Якщо є необхідність, до додатків включають допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи:

- зразки анкет, опитних листів, тестів;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- протоколи і акти випробувань;
- інструкції і опис методик;
- ілюстрації допоміжного характеру.

12. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ЗАХИСТ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна магістерська робота друкується та подається на кафедру з відзивом наукового керівника та рецензією провідного спеціаліста. Захист роботи проводиться відповідно до графіка, затвердженого кафедрою, в присутності комісії у складі голови та трьох членів ЕК, та регламентується «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах».

До захисту кваліфікаційної магістерської роботи допускаються студенти, які виконали всі вимоги навчального плану.

Державній комісії перед захистом робіт подаються такі документи:

- зведена відомість про виконання студентами навчального плану і про отримані ними оцінки з теоретичних дисциплін, курсових робіт, практик, державного іспиту;
- відзив керівника кваліфікаційної магістерської роботи;
- рецензія на роботу спеціаліста відповідної кваліфікації і профілю.

Процедура захисту включає:

- доповідь студента про зміст роботи;
- запитання до студента про зміст роботи;
- оголошення відзиву наукового керівника й рецензента;
- відповіді студента на запитання членів комісії та осіб, присутніх на захисті;
- заключне слово здобувача вищої освіти;
- рішення комісії про оцінку роботи.

Вступне слово необхідно підготувати заздалегідь у формі виступу, в якому доцільно висвітлити такі важливі питання: обґрунтування актуальності теми дослідження; об'єкт та предмет дослідження, мета, завдання дослідження, теоретико-методологічні засади дослідження; що вдалося встановити, виявити, довести; якими методами це досягнуто; з якими

труднощами довелося зіткнутися в процесі дослідження, які положення не знайшли підтвердження. Доповідь студента не повинна перевищувати за часом 10-15 хвилин.

Для кращого сприймання присутніми матеріалу бажано підготувати презентацію власних результатів.

Оцінка за роботу виставляється на засіданні ЕК і оголошується її головою здобувачу вищої освіти і всім присутнім на відкритому засіданні екзаменаційної комісії.

13. ОBOB'ЯЗКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ, КЕРІВНИКА ТА НОРМО-КОНТРОЛЕРА

Здобувачеві вищої освіти представляється право вибору теми роботи з урахуванням рекомендацій професорсько-викладацького складу профілюючої кафедри. Здобувач може запропонувати свою тему з необхідним обумовленням актуальності її розробки.

Якщо здобувач не проявив необхідної ініціативи по вибору тем в указаний термін, завідувач кафедрою закріплює тему роботи за здобувачами за поданням керівників робіт, але з урахуванням індивідуальних особливостей та ступеню їх підготовки.

На протязі першого тижня роботи здобувач складає проект календарного плану виконання роботи з вказівками послідовності і обсягу (в відсотках) окремих етапів роботи і представляє його на розгляд і затвердження керівнику. Після затвердження керівником плану роботи здобувач приступає до його реалізації.

Він в обов'язковому порядку відвідує передбачені розкладом консультації, які проводяться згідно з графіком консультування керівника.

Всебічно, на високому науковому рівні вирішує всі питання індивідуального завдання, якісно у відповідний термін виконує етапи роботи, передбачені календарним планом, а також вказівки і рекомендації керівника.

Оформляє графічні матеріали, представляє на підпис рецензенту, керівникові роботи, нормо-контролеру, після цього представляє на кафедру для попереднього захисту в термін, передбачений календарним планом і планом кафедри, не пізніше ніж за 20-25 днів до початку роботи ЕК.

Керівник проводить бесіди із здобувачами по узгодженню завдань до роботи, структури роботи і етапів роботи над нею. Рекомендує методики виконання розрахунків, проведення експерименту. Надає допомогу здобувачам в складанні календарного плану виконання роботи. Здійснює безпосереднє і систематичне керівництво над розробкою всіх питань роботи, розвиваючи при цьому у здобувачів навички самостійної роботи, творчі здібності і ініціативу. Основною формою керівництва являється індивідуальна консультація. Керівник докладно консультує здобувача вищої освіти по питанням, які виходять за межі навчальних дисциплін, рекомендує доступну для здобувача літературу. Питання, які доступно викладені в літературі, керівник рекомендує здобувачеві проробити самостійно.

Здійснює систематичну перевірку відповідності ходу роботи здобувача календарному плану виконання роботи, розглядає виконану частину роботи, звертає увагу на недостатню глибину опрацьованих питань. Перевіряє розділи в чорновому (першій редакції) вигляді по мірі їх підготовки з метою недопущення грубих помилок, які можуть привести до невиконання завдання, надлишкове збільшеного обсягу, зниженого наукового рівня роботи. Контролює відповідність змісту і оформленню роботи завданню.

Основна мета *нормо-контролю робіт* – підвищення якості підготовки спеціалістів по профілю підготовки.

Основні обов'язки нормо-контролера:

- перевірка в роботах дотримання норм і вимог, установлених в нормативній документації;
- перевірка правильності оформлення роботи;
- перевірка зовнішнього вигляду роботи на акуратність;
- проведення аналізу виявлених при нормо-контролі помилок;
- інформування здобувачів і керівників робіт про виявлені помилки.

Нормо-контроль являється передостаннім етапом роботи (останній – перевірка робота на плагіат), і здійснюється перед її попереднім захистом на кафедрі.

14. ПЕРЕВІРКА НА ПЛАГІАТ

Відповідно до ст. 32 ЗУ «Про вищу освіту» заклади вищої освіти зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти.

Перевірці на плагіат підлягають усі види випускних кваліфікаційних робіт. Завданням перевірки робіт на плагіат (текстові запозичення) є визначення ступеня подібності тексту роботи до текстів документів, що містяться в базах даних та в Інтернеті. Це перевірка на можливу наявність у тексті робіт чужих опублікованих результатів (текстів) без належного посилання на авторів.

Перевірку випускних кваліфікаційних робіт на плагіат проводять відповідальні по кафедрі, затверджені наказом по університету. Графік перевірки випускних кваліфікаційних робіт визначається кафедрою.

Здобувач вищої освіти, що виконав випускну кваліфікаційну роботу, яка має високу унікальність тексту допускається до її захисту. Проте, якщо випускна кваліфікаційна робота має низьку унікальність, то до захисту вона не допускається.

З метою запобігання поширення плагіату в письмових роботах здобувачів вищої освіти; розвитку навичок коректної роботи із джерелами інформації; дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань; активізації самостійності й індивідуальності при створенні авторського твору і відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування, в університеті розроблено й затверджено «Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату», яке розміщено для ознайомлення на сайті.

Перевірка на плагіат здійснюється за допомогою сервісів **Unicheck** та **AntiPlagiarizm.net**

UNICHECK (раніше **UNPLAG**) — це сервіс з перевірки робіт на ознаки плагіату, який вчасно надає підтримку своїм користувачам та може адаптувати систему відповідно до потреб навчальних закладів. Створений українськими розробниками у 2014 році, він може використовуватись онлайн або інтегруватись з навчальними системами ЗВО (так звані learning management systems). Серед них Moodle та інші. Наразі сервісом користуються більш ніж 50 українських університетів. Навчальні заклади США, Іспанії, Бельгії та інших країн світу також перевіряють роботи за допомогою Unicheck.

ДОДАТОК А

Міністерство освіти і науки України

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки

кафедра психології та соціології

Іванова І.І.

Кваліфікаційна магістерська робота

**Соціально-психологічні особливості
формування характеру в підлітковому
віці**

Сєвєродонецьк

2020

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет гуманітарних наук, психології та педагогіки
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра Психології та соціології
(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної магістерської роботи
освітньо-кваліфікаційного рівня магістр
(бакалавр, спеціаліст, магістр)

спеціальності 053 Психологія
(шифр і назва напрямку підготовки)
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма «Психологія»

на тему: «Соціально-психологічні особливості формування характеру в
підлітковому віці»

Виконала: здобувачка вищої освіти
групи ПС-17д

Іванова Л.М.

Керівник: к. психол. н., доц., доцент кафедри
психології та соціології

Петров І. І.

Завідувачка кафедри психології та соціології:
д. психол. н., проф.

Бохонкова Ю.О.

Рецензент:
науковий ступінь, звання, посада

Федоров О. С.

Нормо-контроль:
к. психол. н., доц.

Лосієвська О.Г.

ДОДАТОК В

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет гуманітарних наук, психології та соціології _____
Кафедра _____ Психології та соціології _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____ магістр _____
(бакалавр, спеціаліст, магістр)
Спеціальність _____ 053 Психологія _____
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри
психології та соціології
Бохонкова Ю.О.

“ _____ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧЦІ
ІВАНОВІЙ ЛАРИСІ МИХАЙЛІВНІ

Тема роботи: **«Соціально-психологічні особливості формування
характеру в підлітковому віці»**

1. Керівник роботи І. І. Петров, к. психол. н., доц., доцент кафедри
психології та соціології,

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ _____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання здобувачем роботи 04.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: *обсяг роботи - 80 сторінок (1,5 інтервал, 14 шрифт з дотриманням відповідного формату), список використаної літератури оформлюється згідно з бібліографічними нормами Ф-23, додатки.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): *проаналізувати наукові джерела з зазначеної тематики; підібрати діагностичний інструментарій згідно проблеми дослідження; на основі проведеного констатувального експерименту розробити програму соціально-психологічного тренінгу щодо розвитку або корекції виявлених в ході дослідження психологічних проблем; оцінити ефективність корекційних заходів за допомогою методів математичної статистики (t-критерію Ст'юдента).*

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслеників): *таблиці, рисунки (діаграми, гістограми, сегментограми).*

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
1.	Петров І. І. – к. психол. н., доц., доцент кафедри психології та соціології		
2.	Петров І. І. – к. психол. н., доц., доцент кафедри психології та соціології		
3.	Петров І. І. – к. психол. н., доц., доцент кафедри психології та соціології		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проектування	Строк виконання етапів	Примітка
1	Визначення проблеми дослідження та розроблення плану кваліфікаційної магістерської роботи.		
2	Аналіз літератури за проблемою. Робота над теоретичною частиною дослідження.		
3	Розробка діагностичного інструментарію та проведення констатувального експерименту.		
4	Узагальнення результатів констатувального експерименту		
5	Розробка програми соціально-психологічного тренінгу, спрямованого на.....		
6	Оцінка ефективності корекційних заходів за допомогою методів математичної статистики.		
6	Підготовка кваліфікаційної магістерської роботи до захисту та захист		
7	Перевірка на плагіат		

Здобувачка

Іванова Л.М.

Керівник роботи

Петров І. І.

Приклад складання реферату

РЕФЕРАТ

Текст - 80 с., рис. - 5, табл. - 2, додатків - 7, джерел - 100

В кваліфікаційній магістерській роботі представлено ідею комплексного підходу до природи, механізмів формування особливостей психічного розвитку дітей дошкільного віку, які зазнають труднощів у спілкуванні з дорослими та однолітками. Розглянуто позитивні досягнення і негативні утворення, специфіка розвитку індивідуально-смислової сфери, вплив соціальних умов життя та виховання на особливості спілкування дітей, також види порушень у комунікативній сфері дітей.

Проведено аналіз та підібрано психодіагностичні методики, спрямовані на дослідження комунікативних особливостей дітей, які зазнають труднощів у спілкуванні. Розроблено програму соціально-психологічного тренінгу, спрямованого на формування комунікативних здібностей дітей дошкільного віку, які зазнають труднощів у спілкуванні. За допомогою методів математичної та статистичної обробки даних оцінена ефективність корекційних заходів.

Ключові слова: ДІЯЛЬНІСТЬ, СТРУКТУРА, ОРГАНІЗАЦІЯ, КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ТА ФОРМУВАЛЬНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТИ, ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, ДИТИНА-ДОШКІЛЬНИК, СПІЛКУВАННЯ, ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ, ПОРУШЕННЯ СПІЛКУВАННЯ, ПІЗНАВАЛЬНА Й ОСОБИСТІСНА СФЕРА, РОДИНА, ОДНОЛІТКИ, ДОРΟΣЛІ, КОМУНІКАТИВНІ ЗДІБНОСТІ, ІГРИ.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічний аналіз проблеми мотивації старшокласників до навчання у вищому навчальному закладі	10
1.1. Аналіз проблеми дослідження, наявний у вітчизняній і закордонній науковій психологічній літературі	10
1.2. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність у юнацькому віці	14
1.3. Мотивація як основний чинник, впливаючий на розвиток особистості старшокласника	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	36
РОЗДІЛ 2. Експериментально-психологічне дослідження мотиваційної готовності до навчання у вищому навчальному закладі у старшокласників	38
2.1. Соціально-психологічна характеристика мотивів вступу до вищого навчального закладу старшокласників	38
2.2. Дослідження мотиваційної готовності до навчання у вищому навчальному закладі у старшокласників (опис методик для проведення констатувального експерименту)	40
2.3. Психологічний і статистичний аналіз показників мотиваційної готовності старшокласників до вступу у вищий навчальний заклад	49
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	56
РОЗДІЛ 3. Формування мотиваційної готовності до навчання у вищому навчальному закладі у старшокласників	57
3.1. Програма соціально-психологічного тренінгу формування мотивації до навчання у вищому навчальному закладі у старшокласників	57
3.2. Результати формувального експерименту	69
3.3. Оцінка ефективності корекційних заходів за допомогою t-критерію Ст'юдента	76
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
ДОДАТКИ	89

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. Психологічні основи проблеми застосування маніпулятивних технологій в умовах політичного вибору	11
1.1. Проблема застосування маніпулятивних технологій в умовах політичного вибору в роботах вітчизняних та закордонних психологів	11
1.2. Психологічні основи проблеми політичного вибору	18
1.3. Соціально – психологічні аспекти впливу маніпулятивних технологій на політичний вибір особистості	32
Висновки до першого розділу	51
РОЗДІЛ 2. Експериментально – психологічне дослідження впливу маніпулятивних технологій на особистість в умовах політичного вибору	53
2.1. Обґрунтування вибору методичного матеріалу, організація та хід дослідження	53
2.2. Діагностика смисложиттєвих орієнтацій особистості (СЖО Д. А. Леонтьєва)	55
2.3. Дослідження рівня суб’єктивного контролю особистості	57
2.4. Виявлення взаємозв’язку між характером людини та її переконаннями	58
2.5. Аналіз результатів констатувального експерименту	60
Висновки до другого розділу	62
РОЗДІЛ 3. Психокорекційна робота зі зниження піддатливості особистості впливу маніпулятивних технологій в умовах політичного вибору	64
3.1. Теоретико–методологічні засади психокорекційної роботи	64
3.2. Процедура проведення психокорекційного тренінгу «Вплив та протистояння впливу»	66
3.3. Результати формувального експерименту та оцінка ефективності корекційних заходів	78
Висновки до третього розділу	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	88
ДОДАТКИ	89

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання кваліфікаційних магістерських робіт
для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання
спеціальності 053 Психологія
(освітня програма «Психологія»)

Укладачі: Юлія Олександрівна Бохонкова
 Ольга Геннадіївна Лосієвська
 Юрій Вікторович Сербін

Авторське редагування
Оригінал-макет авторів

Підписано до друку .
Формат 60×84¹/₁₆ Папір типограф. Гарнітура Times.
Умов. друк. арк. . Обл.-вид. арк. .
Тираж 100 прим. Замов № ____.

Видавництво
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля